
زنان، کشاورزان مهم جهان سوم

ترجمه فروغ احسانی

(کارشناس مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی)

به‌تأیید صاحب‌نظران در «عصر اطلاعات» بسر می‌بریم. دورانی که «اطلاعات» را پایه و مایه هرگونه سیاستگذاری و تصمیم‌گیری می‌دانند. اما توجیه این ضرورت زمانی تبلور می‌یابد که استفاده از اطلاعات و دستیابی به آن نیز امکان‌پذیر باشد. یکی از ناهماهنگی‌های کشورهای جهان سوم با جهان پیشرفته مربوط به همین نکته است. بر این اساس الگوهایی از جانب کشورهای مختلف و سازمانهای تخصصی منطقه‌ای و بین‌المللی ارائه شده که مطالعه پیرامون کم و کیف آنها می‌تواند مفید واقع شود. از جمله، نظام اطلاعاتی سازمان خواربار و کشاورزی (فائو) است که آشنایی با آن و بهره‌مندی از آن می‌تواند در برنامه‌ریزی خدمات اطلاع‌رسانی ویژه زنان روستایی کشور ما مؤثر واقع شود.

این مقاله ترجمه بخشی است از کتاب زنان در توسعه کشاورزی* با عنوان «زنان کشاورزان مهمی هستند» که در ۱۹۹۰ به وسیله فائو به چاپ رسیده است.

مقاله، اطلاعات جمع‌بندی شده در مطالعات مختلف سازمانهای ملی و بین‌المللی را به‌طور خلاصه در سه بخش اقتصاد کلان، اقتصاد خرد و صرف وقت زنان روستایی برای کارهای کشاورزی گردآورده است.

ارائه نمونه‌های تحقیقاتی و یافته‌های آنها در مورد کشورهای در حال توسعه مثل مصر، سومالی، اردن امتیاز اصلی مقاله است. از جدولهای مفصل مقاله تنها چند نمونه مورد نیاز آورده شده ولی به‌منظور ارائه تصویر ابعاد اصلی مقاله، شماره‌های جدولها عوض نشده است.

زنان، کشاورزان مهم خاور نزدیک

تا گذشته‌ای نزدیک، زنان کشاورز در کشورهای در حال توسعه تقریباً موجودیتی نامشهود داشتند. آنان نه تنها از لحاظ دستیابی به‌نهادها و منابع و برخورداری از راهنمایی و آموزش و ترویج برای پیشبرد مهارت‌های کشاورزی و در نتیجه ارتقای بهره‌وری نادیده گرفته شده و محروم مانده بودند، بلکه در اغلب موارد در آمار رسمی کشورها نیز نادیده گرفته می‌شدند و درباره مشارکتشان در نیروی کار کشاورزی هیچ اشاره‌ای به‌نوع و مقدار و زمان صرف شده در کار دیده نمی‌شد. در نتیجه سهم و ارزش کار و تولید کشاورزی زنان میسر نبود و در نتیجه به‌نقش آنان در بخش کشاورزی اهمیت داده نمی‌شد و عوامل مولد این بخش شناخته نمی‌شدند.

بر اثر اقدامات هشمداردهنده WCARRD (کنفرانس جهانی اصلاحات ارضی و توسعه روستایی) و همچنین در نتیجه برگزاری سال بین‌المللی زن و دهه متعاقب آن و فعالیتهای جمعیت‌های جانبدار حقوق زنان اکنون در همه جا سهم مولد زنان کشاورز و نقش مهم آنها در کشاورزی از طرف همگان شناخته شده است. این نظر همگانی را پی در پی و گاه بیش از حد لزوم می‌شنویم ولی مسئله به‌همین جا ختم می‌شود و از مرحله حرف فراتر نمی‌رود. هر چند زنان کشاورز اکنون مورد توجه قرار گرفته‌اند و نقش آنها در کشاورزی ظاهراً به رسمیت شناخته شد. و مطالعاتی برای تعیین میزان اهمیت آنها به‌عمل آمده است ولی هنوز پژوهش‌های دیگری برای تعیین حدود و نوع فعالیتهای زنان کشاورز ضرورت دارد تا بر مبنای آن معلوم شود که برای افزایش سهم و خدمات زنان کشاورز چه برنامه‌هایی لازم است و زنان بویژه به چه کمکهایی احتیاج دارند. در مناطق نیمه صحرائی افریقا این گونه پژوهش‌ها به‌شکل روزافزونی در جریان است ولی در خاورمیانه هنوز رواج نیافته است. بدین ترتیب هر چند زنان کشاورز را دیگر نمی‌توان فراموش شده تلقی کرد ولی هنوز در وضعیتی نه‌چندان روشن به سر می‌برند. در کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی مقام مهم زنان کشاورز مورد قدردانی قرار می‌گیرد ولی سیاست‌گذاران و جریان امور هنگام تخصیص منابع جهت کمک به کشاورزان زنان کشاورز را آشکار نادیده می‌گیرند. بسیاری از گزارش‌های تحقیقاتی که اخیراً منتشر شده است شامل توضیحاتی درباره اهمیت کیفی و نه کمی فعالیت زنان کشاورز است. از جمله اظهارات زیر از گزارش‌های کنفرانس بین‌المللی و از یک گزارش کمیته مشورتی دولتی موریتانی وابسته به یک سازمان بین‌المللی کمک‌کننده منتشر شده است.

از موریتانی

زنان در مناطق کشاورزی موریتانی همواره نقش مهمی در تولید کشاورزی داشته‌اند. در شرایط کنونی که مردان کشاورز دست به مهاجرت می‌زنند زنان و فرزندان آنها منبع اصلی نیروی کار کشاورزی را در محل تأمین می‌کنند. به همین ترتیب و به‌طور همزمان، زنان مسئولیت‌های برداشت محصول و انبار کردن و نگهداری آن و تهیه مواد غذایی و مراقبت از اطفال را به‌عهده دارند بنابراین نقش روزافزون زنان در تولید مواد غذایی و تأمین امنیت غذایی برای خانواده انکارناپذیر است. (فائو نقش زنان در کار غذا، ۱۹۸۴/۲۹)

خشکسالی مداوم مردان را به مهاجرت و امی دارد و سطح تولید کشاورزی را پائین می‌آورد و بر حجم کار زنان می‌افزاید. بر اثر گسترش آثار وخیم خشکسالی زنان وظایف و کارهای سنتی خود را رها کرده و به شرکت و همکاری بیشتر در زمینه فعالیت‌های کشاورزی و بهبود کیفیت تغذیه روی می‌آورد (فائو نقش زنان در کار غذا، ۱۹۸۴/۳۰).

در گذشته به‌حکم سنت و رسوم منطقه زنان موریتانی زندگی آرام و بدون تحرک و فعالیتی را می‌گذراندند. اما در حال حاضر وضع اقتصادی کشور به‌طور کلی مسئله مهاجرت بسیاری از زنان را وادار کرده است که در زمینه کشاورزی حضور فعال داشته باشند. (فائو زنان در کار غذا ۱۹۸۴/۳۰).

از یمن

بطور کلی الگوهای یمنی در مورد تخصیص نیروی کار با الگوهای متداول در سایر کشورها مطابقت دارد (Boserup 1970). در مناطقی دارای زراعت عمقی، آبیاری بوسیله چشمه‌های سالانه و جاری انجام می‌شود در هر سال، چندین بار برداشت صورت می‌گیرد. در این مناطق نیروی کار مرد و زن به‌میزان بسیار وسیعی در تمام طول سال مورد نیاز است، برخلاف این مناطق اراضی معروف به وادی با آب باران سیراب می‌شود. کشاورزی به‌تعداد زیادی نیروی کار فقط یک یا دو بار در سال احتیاج دارد. در این مناطق مشاهده می‌شود که در مواقع افزایش تقاضای کار مردان به فعالیت‌های کشاورزی می‌پردازند، اما مسئولیت‌های عمده کشاورزی بر دوش زنان است (آدرا ۱۹۸۳/۱۵).

زنان یمنی نقش حساسی در کشاورزی معیشتی به‌عهده دارند. چون در طول سال کارهای توان‌فرسای زراعی انجام می‌دهند در حالی که مردان کار شخم زمین و خرمن‌کوبی را به‌عهده دارند. برتری نقش زنان در کارهای کشاورزی بویژه در رابطه با محصولات تجاری رابطه معکوس با میزان توانمندی

اقتصادی جامعه دارد. به هر حال کاری که زنان در کشاورزی انجام می‌دهند به صورت سنتی براساس جنسیت تعریف و تفکیک نشده است. این گونه فعالیتها با توجه به سن زنان، سیستم اجاره‌داری زمین طبقه اجتماعی، محل سکونت و محصول غالب منطقه تعیین می‌شود. (مینتی ۱۹۷۹/۵۳)

به طور خلاصه می‌توان گفت که در یمن زنان در زمینه کشاورزی نیروی کار اساسی را تشکیل می‌دهند. اهمیت آنها برحسب محصول تغییر می‌کند در جایی که کشت تجاری انجام می‌شود از اهمیت آنها کاسته نمی‌شود. در مناطقی که مهاجرت مردان به خارج در سطح بالایی قرار دارد و کشت ذرت خوشه‌ای معمول است زنان بیشترین نقش را در تولید محصولات کشاورزی دارند (مینتی، ۱۹۷۹/۵۵). هر چند این مطالعات موردی دارای اهمیت است اما هنوز بسنده نیست زیرا:

(الف) این مطالعات تعیین نمی‌کند که زنان برای انجام هر یک از کارهای مختلف خانه و مزرعه روزانه چقدر وقت صرف می‌کند.

(ب) این مطالعات مدت نسبی زمان صرف شده از طرف زنان را در مقایسه با مردان محاسبه نمی‌کند.

(ج) در این مطالعات برای وقتی که زنان در کارهای زراعی صرف می‌کنند ارزشگذاری نشده است.

بطور کلی این مطالعات شامل اطلاعات خاص و کافی و کمی نیستند و به همین جهت نمی‌توان براساس آنها پرزحمت‌ترین وظایف زنان و پربرترین تلاشهای آنها را ارزشیابی کرد و مسئولان امور و تصمیم‌گیرندگان و تعیین کنندگان خط‌مشی و برنامه‌ریزان نمی‌توانند بر مبنای این اطلاعات منابع موجود را برای مؤثرترین و مفیدترین امر اجتماعی اختصاص دهند. به عبارت دیگر بر مبنای این اطلاعات نمی‌توان زمینه اشتغال زنان کشاورز را با کارآیی اقتصادی فراهم نمود و تولیدات بخش کشاورزی را به حداکثر رساند.

الف. اطلاعات اقتصاد کلان

آمار کمی و کیفی درباره زنان کشاورز و اهمیت آنها در کشاورزی کم است و دستیابی به آن دشوار، چندی پیش فائو آماری منتشر کرده است که از جمله اطلاعات مربوط به زنان ۱۴ کشور خاورمیانه را در زمینه

نیروی کار کشاورزی (جدول شماره ۲) نشان می‌دهد. به موجب این آمار تفاوت‌های زیادی میان کشورها وجود دارد اما در کل سهم نیروی کار کشاورزی زنان در بیشتر کشورها در سطحی بالا و برخوردار از اهمیت قرار دارد. از جمله این نیرو در کشور ترکیه تا ۵۴/۳ درصد می‌رسد. آمار نشان داده است که نیروی کار زنان در کشاورزی بتدریج افزوده شده است.

سازمان بین‌المللی کار (ILO) نیز آمار مقایسه‌ای اقتصاد کلان را جمع‌آوری می‌کند و از جمله اطلاعات مربوط به میزان مشارکت را در نیروی کار و میزان استخدام و تعداد زنان استخدامی در بخشهای اقتصادی را برحسب شغل ارائه می‌کند. اما تنها شمار اندکی از کشورهای خاورمیانه در این زمینه آمار و اطلاعات را گزارش می‌کنند و بعضی از آنها مانند پاکستان و سوریه آمار مربوط را برحسب مرد و زن تفکیک نمی‌کنند.

گذشته از این اطلاعات منابع دیگری وجود دارد از جمله گزارش بررسی‌هایی مبتنی بر روش نمونه‌گیری از نیروی کار در مصر در سال ۱۹۸۴ نشان می‌دهد که ۲۰ درصد از جمعیت فعال و مؤثر اقتصادی در کشاورزی مصر را زنان تشکیل می‌دهند (جدول شماره ۳)

(مصر، کامپاس) ۱۹۸۴، گزارش کشورها، ۱۹۸۷/۲۰). گزارش مطالعات نیروی کار در سومالی مربوط به ۱۹۸۲ نشان می‌دهد که ۵۲/۸۵ درصد نیروی کار کشاورزی روستایی را زنان تشکیل می‌دهند. (جدول شماره ۴) همچنین به موجب این گزارش ۳۹ درصد کلیه افراد استخدامی در جامعه روستایی زن بوده‌اند (جدول شماره ۵) (سومالی گزارش نیروی کار، ۱۹۸۵).

بنابر گزارش سودان در بخش سنتی زنان ۶۰ درصد یا بیشتر نیروی کار را تشکیل می‌دهند و زمانی که زنان در فعالیت‌های تولیدی مواد غذایی صرف می‌کنند دو برابر زمان مردان است در حالیکه در بخش‌های مدرن، بخصوص در طرح‌های بزرگ آبیاری در زمین‌های شمالی و مرکزی سومالی مشارکت زنان در تولید محصولات کشاورزی در چارچوبی محدودتر باقی می‌ماند. زنان در فصول اوج کار کمک می‌کنند و همسران مهاجران برای جمع کردن پنبه استخدام می‌شوند (نقش زنان در کار غذا، ۱۹۸۴/۳۴). آمار و ارقام ضدونقیض هم وجود دارد، برای مثال در اردن برخی از منابع حاکی از مشارکت اندک زنان در کار کشاورزی است و نسبت کمتر از ۲٪ را نشان می‌دهد. با این حال بنابر منابع دیگر زنان نیمی از کلیه کارهای کشاورزی را در مزرعه انجام می‌دهند و سهم بیشتری را در از بین بردن علف‌های هرز و برداشت و فرآوری محصولات حداقل در پروژه رودخانه اردن دارند (شکل ۱) فائو، مجموعه ۴، ۱۹۸۵).

در تونس برطبق آمار فائو ۲۰/۸ افرادی که در بخش کشاورزی استخدام شده‌اند زن هستند، ولی منبع دیگری نشان می‌دهد که ۸۴ درصد زنان روستایی در بخش کشاورزی کار می‌کنند و در انواع مشاغل از جمله کشت و دامداری فعالیت دارند (زنان و کار غذا، فائو ۱۹۸۴/۳۷). این دو منبع رویدادها و پدیده‌های متفاوتی را مورد اندازه‌گیری و سنجش قرار می‌دهند.

در پایان هر چند که میزان مشارکت زنان ممکن است تغییر کند ولی اکثر مطالعات گویای آن است که در بسیاری از کشورهای خاورمیانه عده زیادی از زنان در بخش کشاورزی کار می‌کنند. آمار ارائه شده توسط منابع مختلف با هم تفاوت دارند و برای این اختلافات آماری دلایلی وجود دارد که جدی‌ترین و معمولترین آن عدم شمارش زنان فعال در کشاورزی است. البته دلایل فنی دیگری هم وجود دارد:

ب. اطلاعات اقتصاد خرد

اطلاعات اقتصاد کلان حاکی از آن است که زنان در تولید کشاورزی نقش مهمی را ایفاء می‌کنند و از لحاظ تعداد و درصد شاغلان در امور کشاورزی و همچنین از لحاظ نسبت به کل نیروی کار کشاورزی سهم چشمگیری دارند. اطلاعات اقتصاد جزئیات بیشتر و دقیقتری درباره مشاغل خاص زنان و زمانی که آنها برای انجام کارهای زراعی حذف می‌کنند فراهم می‌سازد. این اطلاعات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است چون نسبت به آمار و اطلاعات اقتصاد کلان جامع‌تر و گویاتر است و جزئیات مشاغل زنان را برمی‌شمرد. این قبیل مطالعات و بررسیها ضرورت دارد چون اطلاعات زیربنایی را از این طریق می‌توان بدست آورد و سپس به کار گرفت. نمونه‌هایی از این مطالعات که مربوط است به افغانستان، مصر، اردن، سومالی، سودان (جدول ۱۹ - ۶). اکثر این گزارشها اطلاعات و آمار شروح زیر برای یک منطقه خاص و یا چند محل انتخابی جغرافیایی ارائه می‌دهد.

الف) درصد زنانی که کارهای کشاورزی را در رابطه با محصولات زراعی، دامداری و بازاریابی و تقسیمات مربوط به مزرعه و زراعت را انجام می‌دهند (جدول ۶ افغانستان، جدول ۷ مصر، جدول ۸ سودان).

ب) درصد مردان و زنان (همچنین پسران و دختران) شرکت‌کننده در کارهای تولید کشاورزی و دامداری و تصمیم‌گیری

(جدول ۹، ۱۰، ۱۲، مصر، جدول ۳، ۱۴ سومانی).

ج) تقسیم نیروی کار در خانواده برحسب وظایف مرد و زن (جدول ۶ افغانستان، جدول ۷ مصر، جدول ۱۵ اردن). و یا برحسب سن و جنسیت مرد و زن (جدول ۱۶ سودان)
د) تقسیم کار در چارچوب استخدام کشاورز جدول ۱۷ سومانی.

این مطالعات نیز نشان می‌دهند که بطورکلی قسمت اعظم کارهای بخش کشاورزی در کشورهای خاورمیانه بوسیله زنان انجام می‌شود. به عبارت دیگر شماری از این گزارشها نشان می‌دهند که درصد عظیمی از کلیه زنان روستایی در یک منطقه بخصوص در کارهای خاص کشاورزی اشتراک دارند و شماری دیگر نشان می‌دهند که درصد عظیمی از کلیه افرادی را که کارهای خاصی را انجام می‌دهند زنان تشکیل می‌دهند. به موجب این اطلاعات تقسیم نیروی کار اعم از خانگی یا اجیر شده از لحاظ اندازه وسعت مزرعه (جدول ۱۸ مصر) و زمان کاری (جدول ۱۹ مصر) متفاوت است. باید در نظر داشت که اکثر این مطالعات مربوط به یک منطقه جغرافیایی خاص و استفاده از آنها باید با احتیاط باشد. تصمیم این مطالعات و گزارشها و نتیجه‌گیری کلی بر مبنای اطلاعات آنها در مورد کلیه زنان منطقه قابل اعتماد و اعتبار نیست. در هر حال این اطلاعات از اهمیت فوق‌العاده بالایی برخوردار است و برای مساعدت و یاری رساندن به زنان روستایی در مناطق خاص بنحوی مؤثر و مفید و مقرون به صرفه بسیار ارزشمند است.

ج. مطالعات زمان‌بندی

یک نوع خیلی مهم در مطالعات اقتصاد خرد عبارت است از مطالعه زمان کار یعنی محاسبه حد متوسط زمانی که یک زن یا مرد برای انجام دادن یک کار بخصوص روزانه صرف می‌کنند. نمونه‌ای از این مطالعات را در مورد سومالی عرضه کرده‌ایم (جدول ۲۰) مطلبی که مخصوصاً در این گزارشها جالب توجه است سعی در انجام تستهای مهم آماری است تا اختلاف زمان صرف شده برای انجام هر کار توسط مرد و زن مشخص شود. برای مثال در روستاهایی که این مطالعات انجام شد معلوم گردید که زنان هم برای تولید کشاورزی و هم برای تهیه غذا جهت مصرف و سایر کارهای خانه به‌طورکلی بیشتر از مردان وقت صرف می‌کنند. اما مردان در استخدام روزمزدی زمان بیشتری را برای کار صرف می‌کنند. مطالعات دیگری درباره زمان‌بندی کار در سومالی انجام شده است (جدول ۲۱) که تعداد ساعتی را که زنان برای جمع‌آوری مواد سوختنی در سه منطقه کشور صرف می‌کنند و همچنین تعداد دفعات

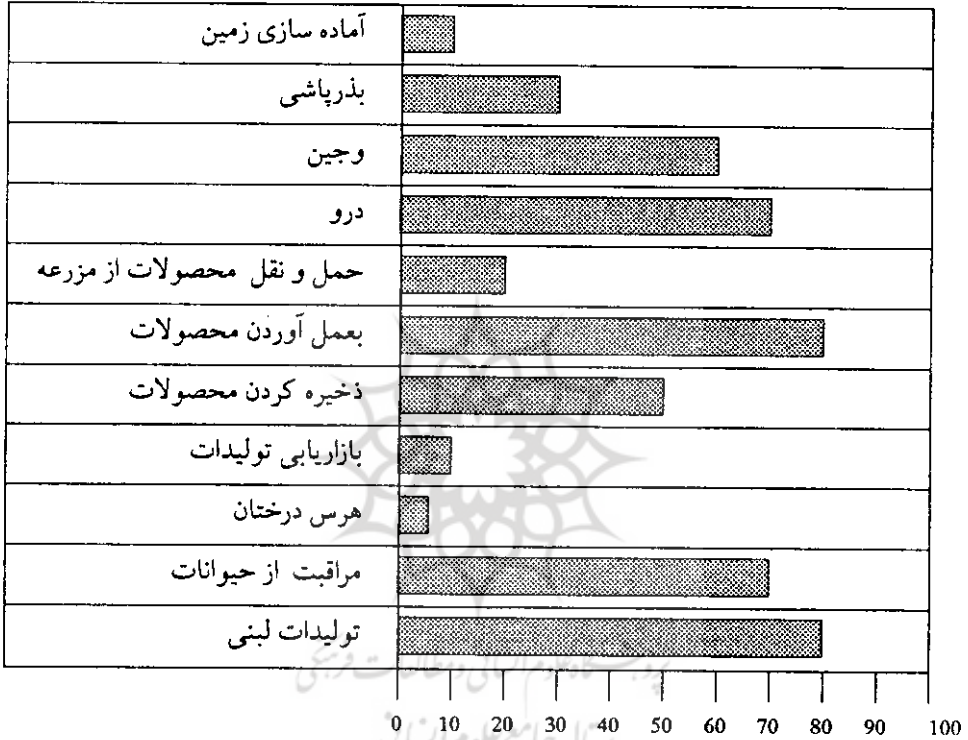
جمع‌آوری در هفته را نشان می‌دهد (جدول ۲۲). محاسبات مربوط به‌زمان صرف شده برای آوردن آب مصرفی خانواده در فصل‌های کم‌آبی و پرآبی را نشان می‌دهد.

۵. نتیجه

هدف ما در این بخش تأکید بر اهمیت نقش زنان کشاورز در کشورهای رو به توسعه بخصوص در کشورهای خاورمیانه و ارائه اطلاعات برای مسئولان و سیاستگذاران و برنامه‌ریزان بود تا بر مبنای آن به‌اهمیت و حساسیت نقش زنان در وضعیت فعلی کشاورزی وقوف یابند و بدانند که برای افزایش بهره‌وری و سوددهی خود به‌کمک و مساعدت احتیاج دارند و موفقیت تلاش‌های آنان برای پیشینه کردن تولید کشاورزی و تحقق توسعه اقتصادی در کشورهای خاورمیانه موکول است به‌تأمین کمک و مساعدتهای لازم برای زنان کشاورز.

شکل ۱
اردن
درصد نیروی کار زنان در فعالیتهای کشاورزی در مناطق
طرح پروژه دره رودخانه اردن

Hammad Hassan J, 1980

In FAO, Women In Developing Agriculture, 1985, 15 bis

جدول شماره ۲
مشارکت زنان در نیروی کار کشاورزی در کشورهای خاور نزدیک
۱۹۶۰ - ۱۹۸۵

درصد نیروی کار زنان در مزرعه				کشور
۱۹۸۵	۱۹۸۰	۱۹۷۰	۱۹۶۰	
۲۲/۱	۲۰/۸	۹/۴	۵/۰	ایران
۴۱/۰	۴۱/۰	۵/۳	۲/۰	عراق
۱/۱	۰/۹	۴/۱	۳/۹	اردن
۳۷/۷	۳۲/۲	۲۲/۷	۱۷/۵	لبنان
۱۷/۷	۱۶/۰	۷/۲	۱/۷	لیبی
۱۶/۰	۱۴/۱	۱۰/۴	۲/۸	مراکش
۲/۶	۲/۹	۲/۹	۳/۱	عمان
۳/۲	۳/۲	۳/۸	۳/۸	عربستان سعودی
۲۶/۴	۲۴/۱	۲۳/۸	۲۳/۳	سودان
۲۷/۵	۲۷/۴	۱۳/۴	۹/۲	سوریه
۲۰/۸	۱۹/۹	۵/۵	۱/۵	تونس
۵۴/۳	۵۱/۶	۴۸/۹	۴۹/۹	ترکیه
۱۰/۲	۹/۴	۵/۵	۴/۶	یمن شمالی
۱۳/۶	۱۳/۰	۱۳/۹	۱۱/۲	یمن جنوبی

مأخذ:

FAO, World - wide Estimates and Projections of the Agricultural and non-Agricultural Population Segments, 1950 - 2025 Analysis Service, Statistics Division, Economic and Social Policy Division, FAO, Rome, 1986.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه‌نامه نقش زنان در کشاورزی

جدول ۳

مصر

درصد جمعیت فعال اقتصادی در کشاورزی

محل اقامت	جنسیت	۱۹۸۴		
		جمعیت فعال در کشاورزی (۰۰)	کل جمعیت فعال (۰۰)	درصد %
شهری	مرد	۴۲۱۱	۴۶۵۲۶	۹/۰۵
	زن	۱۰۹۰	۱۱۱۲۱	۹/۸۰
	کل	۵۳۰۱	۵۷۶۴۷	۹/۲۰
روستایی	مرد	۳۴۰۵۰	۵۵۶۷۴	۶۱/۱۶
	زن	۸۶۲۲	۱۲۴۲۵	۶۹/۳۹
	کل	۴۲۶۷۲	۶۸۰۹۹	۶۲/۶۶
کل	مرد	۳۸۲۶۱	۱۰۲۲۰۰	۳۷/۴۴
	زن	۹۷۱۲	۲۳۵۴۶	۴۱/۲۵
	کل	۴۷۹۷۳	۱۲۵۷۴۶	۳۸/۱۵

مأخذ:

Egypt C.A.P.M.A.S., Labour Force Sample Survey, 1984.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه‌نامه نقش زنان در کشاورزی

جدول ۴

سومالی

نسبت مشارکت نیروی کار بخش‌های شهری و روستایی براساس جمعیت در ۱۲ ماه
پیش از بررسی نیروی کار در سال ۱۹۸۲

روستایی	دیگر شهری	Mogadishu	
۷۹۹۷	۵۱۴۲	۵۲۳۷	مرد
۵۲۸۵	۱۲۷۴	۱۳۷۱	زن

مأخذ: سومالی

MONP, CSD. The 1982 Labour Force

Survey: Analytical Report. November 1985

جدول ۵

سومالی

جمعیت شاغل ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک بخش‌های شهری و روستایی براساس جنسیت و نوع کار
(آخرین هفته پیش از بررسی نیروی کار در سال ۱۹۸۲)

روستایی		دیگر شهری		Mogudashiu		نوع کار
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
۱۷۲۰	۲۴۵۳	۳۶۵	۱۲۳۸	۴۱۲	۱۶۷۵	کل
۵	۱۲	۳	۴	۱۳	۲۲	نامشخص
۶	۵۴	۳۱	۱۲۷	۹۷	۱۹۷	حرفه‌ای یا فنی
۱	۵۱	۱۴	۲۴۳	۳۹	۳۰۵	اداری مدیریتی
۳	۳۸	۲۹	۱۴۲	۶۴	۱۷۹	کارمندی
۵۲	۱۲۱	۹۱	۱۹۹	۱۰۴	۲۵۴	فروشنده‌گی
۶	۲۶	۲۶	۴۴	۵۳	۱۰۰	کارگری خدمات
۱۶۳۵	۲۰۷۷	۱۵۳	۲۳۴	۱۴	۵۱	ماهگیری جوشکار
۱۲	۷۴	۱۸	۲۴۵	۲۷	۵۵۶	تولید، ترابری
-	-	-	-	-	-	تعمیرات وسایل کارگری
-	-	-	-	-	-	نامشخص

مأخذ:

Somalia, MONP, CSD. The 1982 Labour Force Survey Analytical Report November 1985.

جدول ۷

مصر

فعالیت‌های کشاورزی به ترتیب اهمیت و درصد مشارکت زنان خانوار در هر یک از فعالیتها*

فعالیت‌های زراعی	شمال	درصد جنوب	کل
درو	۶۷/۷	۳۸/۰۴	۵۷/۲
کیسه کردن	۶۵/۳	۴۱/۳	۵۶/۸
تنک کردن	۶۶/۵	۳۴/۸	۵۵/۲
حمل و نقل محصولات	۷۰/۱	۲۷/۲	۵۴/۹
واکاشت	۶۴/۱	۳۴/۸	۵۳/۷
کاشت	۶۲/۹	۳۳/۷	۵۲/۵
آبیاری	۶۲/۳	۳۴/۸	۵۲/۵
کوددهی دامی و شیمیایی	۵۶/۹	۳۸/۰	۵۰/۲
شیار دادن	۵۴/۵	۴۱/۳	۴۹/۸
سمپاشی حشرات	۵۵/۷	۳۸/۰۴	۴۹/۴
وجین کردن بوسیله بریدن	۵۵/۷	۳۷/۰	۴۹/۰
تسطیح	۴۹/۷	۴۱/۳	۴۶/۷
شخم	۴۹/۷	۱۰/۹	۳۵/۹

* مطالعات بعمل آمده از ۲۵۹ زن خانه‌دار در شمال و جنوب مصر

مأخذ:

K. Aboul - Seoud and F. Forag from FAO, Role of Women, 1986

جدول ۹

مصر

درصد مشارکت در تولید ذرت توسط اعضاء EMCIP و غير اعضاء EMCIP

دختران		پسران		مردان		زنان		وظايف
EMCIP	NON EMCIP	EMCIP	NON EMCIP	EMCIP	NON EMCIP	EMCIP	NON EMCIP	
۲۲	۱۹	۱۹	۲۱	۲۸	۳۰	۹۹	۹۲	انبار کردن
۲۸	۲۳	۳۶	۳۰	۸۶	۸۷	۷۲	۶۴	کودپاشی
۲۴	۱۴	۲۸	۳۲	۹۵	۹۶	۷۲	۶۳	درو
۳۸	—	۴۴	۴۴	۷۹	۸۶	۵۹	۷۰	وجين محصولات
۲۶	۲	۳۱	۳۴	۹۰	۹۴	۶۸	۶۶	گونی کردن
۱۶	۱۴	۲۴	۲۷	۷۵	۸۹	۶۵	۵۳	واکاشت
۱۸	—	۲۶	۲۳	۸۹	۹۴	۶۲	۶۳	کاشت
۱۸	۱۶	۳۰	۳۰	۸۸	۹۱	۵۶	۵۹	حمل و نقل
—	—	—	—	۴۵	۴۳	۶۰	۵۵	بازاریابی
۱۷	۱۱	۲۱	۳۷	۸۱	۸۱	۵۴	۴۸	تنک کردن
—	—	—	—	۸۲	۸۴	۴۹	۴۵	شخم
—	—	—	—	۷۹	۸۲	۴۷	۴۲	شیاردادن
—	—	—	—	۷۸	۹۰	۴۸	۴۱	تسطیح
—	—	۱۴	۱۳	۸۱	۸۸	۳۹	۳۰	مبارزه با آفات
—	—	۱۱	—	۸۲	۸۳	۲۳	۳۶	آبیاری

تعداد اعضاء EMCIP ۱۶۸ نفر

تعداد اعضاء غير EMCIP ۱۵۵ نفر

EMCIP (Egyptian Major Cereals Improvement Project)

پروژه عصر برای بهبود غلات

Ishak, et al, 1984

مأخذ:

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه نامه نقش زنان در کشاورزی

جدول ۱۴
سومالی
تقسیم کار براساس جنسیت در دامداری

وظایف	MHH		FHH		
	مرد سرپرست خانوار ۸۶	زن سرپرست خانوار ۱۰	زنان	پسران	دختران
مراقبت از شتر	-	-	-	۲/۰ (۳/۰)	۱/۰ (۱/۰)
شیردوشی شتر	-	-	-	۱/۰ (۱/۵)	۲/۰ (۲/۰)
گلارداری	۱/۰ (۱/۰)	۲/۰ (۲/۰)	۶/۰ (۷/۰)	۱۳/۰ (۱۸/۵)	۱۰/۰ (۱۳/۰)
شیردوشی گاو	۸/۰ (۹/۰)	۳/۰ (۳/۰)	۱۷/۰ (۲۰/۰)	۷/۰ (۱۰/۰)	۳/۰ (۴/۰)
مراقبت و شیردادن گوساله‌ها	-	۱/۰ ۱۰/۰	۹/۰ ۱۰/۵	۷/۰ (۱۰/۰)	۱۲/۰ (۱۵/۰)
جمع آوری علوفه	۲/۰ (۲/۰)	-	۱۴/۰ (۱۶/۰)	۵/۰ (۷/۰)	۱۲/۰ (۱۵/۰)
نگهداری بز و گوسفند	-	-	-	۳/۰ (۳/۰)	۷/۰ (۹/۰)
شیردوشی بز	۱/۰ (۱/۰)	۱/۰ (۱۰/۰)	۵/۰ (۶/۰)	۱/۰ (۱/۵)	۲/۰ (۲/۵)
پروراندن جوجه‌ها	۱/۰ (۱/۰)	۵/۰ (۵۰/۰)	۶۵/۰ (۷۵/۵)	۸/۰ (۱۱/۵)	۱۹/۰ (۲۴/۵)
پرورش دام‌های بزرگ	۳۸/۰ (۴۴/۰)	۵/۰ (۵۰/۰)	۸/۰ (۹/۰)	۲/۰ (۳/۰)	-
پرورش دام‌های کوچک	۲۱/۰ (۲۴/۰)	۷/۰ (۷۰/۰)	۳۰/۰ (۳۵/۰)	۲/۰ (۳/۰)	-
ذبح کردن	۵۰/۰ (۵۸/۰)	۴/۰ (۴۰/۰)	۵/۰ (۶/۰)	۲۵/۰ (۲۶/۰)	۲/۰ (۲/۰)
آماده سازی پوست و شاخ	۳۰/۰ (۳۵/۰)	۲/۰ (۲۰/۰)	۱۵/۰ (۱۷/۵)	۱۹/۰ (۲۰/۰)	۲/۰ (۲/۰)
تهیه فرآورده‌های لبنی	-	۵/۰ (۵۰/۰)	۳۷/۰ (۴۳/۰)	-	۱۰/۰ (۱۳/۰)
بازاریابی محصولات لبنی	-	۳/۰ (۳۰/۰)	۲۱ (۲۴/۰)	۱/۰ (۱/۵)	۵/۰ (۶/۵)
بازاریابی گوشت و تخم مرغ	۱/۰ (۱۳/۰)	۶/۰ (۶۰/۰)	۳۵/۰ (۴۰/۵)	-	۵/۰ (۶/۵)

مأخذ:

یادداشت () درصد می باشد.

WED / FAO Rural Household Survey 1983, Masood 1983, 27

جدول ۱۶

سودان

تشریک مساعی زنان و دیگر اعضای خانوار در بخش دامداری متحرک در فار جنوبی

خدمات کشاورزی	مردان %	زنان %	پسران %	دختران %	کل %
دریوداشت باقیمانده (پس چره) محصول در زمین زراعی	۴۰/۵	۵۸	۵/۲۵	۶/۲۵	۱۰۰
شخم زدن	۵۰/۰۰	۳۹/۷۵	۳/۷۵	۶/۵۰	۱۰۰
کشت	۲۵/۵۰	۵۲/۵۰	۱۱/۰۰	۱۱/۰۰	۱۰۰
وجین	۳۵/۰۰	۵۲/۰۰	۶/۰۰	۷/۰۰	۱۰۰
آبیاری	-	-	-	-	۱۰۰
برداشت	۳۷/۲۵	۵۴/۲۵	۳/۷۵	۴/۷۵	۱۰۰
انبار	۴۵/۵۰	۴۲/۵۰	-	۱۲/۰۰	۱۰۰
حمل و نقل	۷۳/۰۰	۲۷/۰۰	-	-	۱۰۰
فروش در بازار	۶۹/۰۰	۲۶/۵۰	-	۴/۵۰	۱۰۰
پس انداز حاصل از فروش	۷۶/۵۰	۲۳/۵۰	-	-	۱۰۰
مراقبت	۱۵/۲۵	۶۰/۲۵	۹/۵۰	۱۵/۰۰	۱۰۰
برداشت	۱۸/۰۰	۵۸/۰۰	۱۰/۰۰	۱۴/۰۰	۱۰۰

مأخذ:

Sudan, Ministry of Youth, Sports and Social Welfare, ILO Report, 1975, from, FAO Role of Women, 1984.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه نامه نقش زنان در کشاورزی

جدول ۱۷

سومالی

تقسیم کار به وسیله زنان و مردان در مزارع موز

تعداد مردان		درصد زنان	تعداد زنان		مراحل
۱۵-۵۹ سال	۱۰-۱۴ سال		۵۰-۱۵ سال	۱۰-۱۴ سال	
۲۰	-	۸۰/۰	۸۰	-	حمل پاجوش ها
۲۵	-	۳۹/۰	۱۶	-	قراردادن بذر
۲۰	-	۸۰/۰	۸۰	-	داخل شیار
۱۲۰	-	-	-	-	بیل زدن
۸۰	۶۰	۵۱/۷	۱۰۰	۵۰	آبیاری
۲۰	-	۸۳/۳	۱۰۰	-	بیل زدن
۹۰	-	-	-	-	کودپاشی
۱۲	-	-	-	-	هرس کردن
۳۰	-	۸۱/۳	۱۳۰	-	برداشت
۱۰	-	۶۶/۷	۲۰	-	حمل میوه
-	-	۱۰۰/۰	۸	۲	چیدن
-	-	۱۰۰/۰	۳۰	۲	نظافت
-	-	-	-	-	سته بندی
۴۲۷	۶۰		۵۶۴	۵۲	جمع کل

۴۸۷

شماره ۶۱۶
پرتال جامع علوم انسانی
گروه مطالعات فرهنگی
گروه علوم انسانی

SWDO 1985, 56

مأخذ:

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه نامه نقش زنان در کشاورزی

جدول ۱۸

مصر

نهاده های نیروی کار بر حسب جنسیت و نوع کار

اندازه مزرعه Feddans واحد سطح مصری	زن خانه دار	زن مزدبگیر (اجیر شده)	کودک خانوار	کودک مزدبگیر (اجیر شده)	کودک وزن مزدبگیر	کل زن و کودک	مرد خانوار	مرد مزدبگیر	کل مرد
۰ - ۱	۶/۸	۱۳/۰	۲/۷	۴/۶	۱۷/۶	۲۷/۱	۲۳/۹	۲۳/۹	۷۲/۹
۱ - ۳	۴/۶	۲۵/۵	۱/۲	۵/۱	۳۰/۶	۳۶/۲	۳۰/۶	۳۳/۰	۶۳/۶
۳ - ۵	۰/۵	۲۷/۷	۰/۹	۴/۹	۳۲/۶	۳۴/۰	۳۳/۰	۲۳/۰	۶۶/۰
۵ - ۱۰	۱/۵	۳۱/۲	۱/۱	۲/۹	۳۴/۱	۳۶/۷	۸/۸	۵۲/۵	۶۳/۳
> ۱۰	-	۱۲/۲	۱/۰	۱۲/۸	۲۵/۰	۲۶/۰	-	۷۳/۰	۷۳/۰
جمع	۳۲	۲۲/۵	۱/۴	۵/۸	۲۸/۳	۳۲/۹	۲۶/۰	۴۱/۱	۶۷/۱

Commander 1987, 79

مأخذ

جدول ۱۹

مصر

توزیع نهاده های نیروی کار بر اساس نسبت: Sharkiya منطقه

محصول	مرد	زن	کودک	معادل مرد در روز در هر واحد سطح
کتان	۱۹۷۸	۱۹۸۴	۱۹۷۸	۱۹۸۴
برنج	۱۹۷۸	۱۹۸۴	۱۹۷۸	۱۹۸۴
ذرت	۱۹۷۸	۱۹۸۴	۱۹۷۸	۱۹۸۴
گندم	۱۹۷۸	۱۹۸۴	۱۹۷۸	۱۹۸۴

Youssef, 1983: 001/ Zagazig Survey, 1989 In Commander, 1987, 71.

مأخذ:

جدول ۲۰

سومالی

میانگین زمان صرف شده در فعالیتهای تولیدی توسط زنان و مردان در روستاهای برگزیده منطقه بای

فعالیت		میانگین زمان فعالیت به دقیقه در روز
زنان	مردان	
۲۰۵/۲۳	۱۵۸/۶۰	کل زمان در کار کشاورزی
۱۴۳/۱۰	۸۸/۰۲*	تولید محصولات عمده
۰/۱۷	۰/۱۰	تولید محصولات کم اهمیت
۳۴/۴۱	۳۶/۷۲	دامپروری
۱/۳۱	۰/۸۴	مرغداری
۱۷/۴۵	۰/۳۰***	تهیه غذا برای فروش
۷/۳۴	۳۲/۶۷	فروش
۱/۷۹	۰/۰۰	کار ساختمان - بنایی
۴۱۶/۰۵	۳۹/۱۷***	کل زمان کار در خانه داری
۲۲۸/۱۹	۶/۰۲****	تولید غذا برای مصرف
۱۸/۲۶	۰/۵۲****	نظافت
۵۳/۱۲	۴/۸۳****	مراقبت فیزیکی کودک
۱۲/۶۰	۱/۴۸**	مراقبت غیر فیزیکی کودک
۸/۱۴	۰/۰۰	مراقبت فیزیکی دیگران
۳/۹۱	۰/۰۰	مراقبت غیر فیزیکی دیگران
۱۳/۷۸	۵/۷۴**	مدیریت
۸/۵۹	۰/۰۰	مراقبت از پوشش
۱۶/۵۲	۱۷/۶۲	خرید
۱۹/۴۸	۲/۳۱***	جمع آوری مواد سوختی
۳۱/۴۷	۰/۶۴****	جمع آوری آب
۲۸/۹۶	۴۶/۳۴	کل زمان برای سایر کارها
۰/۰۰	۱۹/۴۹***	کار در ازاء مزد
۰/۰۰	۱/۰۵	لباس دوزی
۳۳/۹۰	۲۵/۸۱	کار صنعتی

تفاوتهای زمانی بوسیله تست T تعیین گردیده است و سطوح اهمیت بشرح زیر مشخص است.

*P < 10 **P < 05 ***P < 01 ****P < 001

اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه‌نامه نقش زنان در کشاورزی

مأخذ:

Moly Longstrath «Final Report on the Women's Time Use Study. Ray Region, Somalia, May to July 1986»

Paper funded by a Women Development Fellowship from CIO / WID USAID

شپه‌شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی